

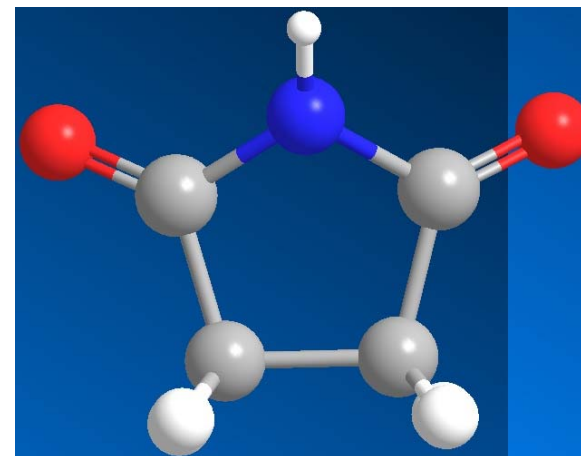
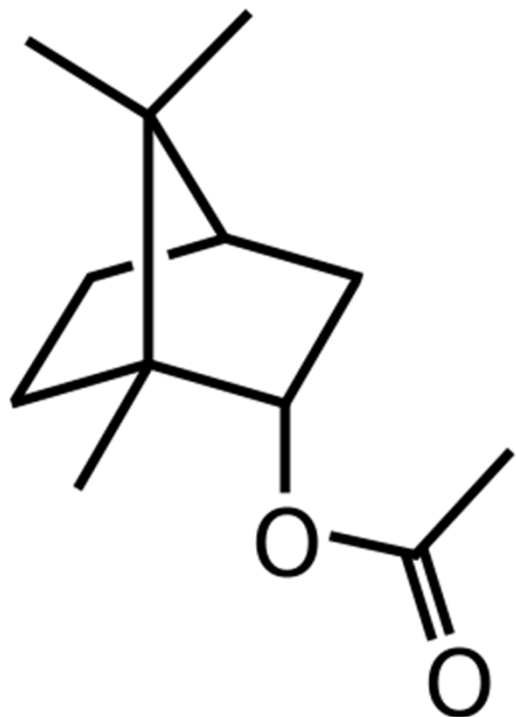
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CHEMIE OBECNÁ

KARBOXYLOVÉ KYSELINY

FUNKČNÍ DERIVÁTY

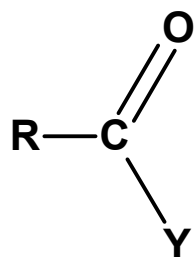
Úvod

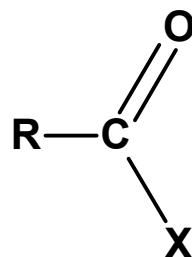
Typy funkčních derivátů

- Modifikována je karboxylová skupina, většinou je skupina – OH nahrazena jinou nukleofilní skupinou. Nejběžnější jsou:

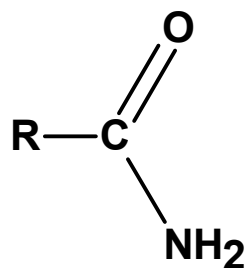
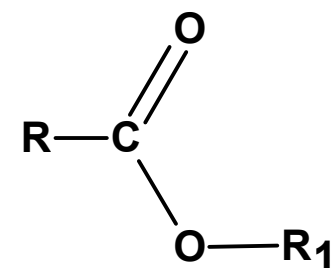
Oběcný vzorec

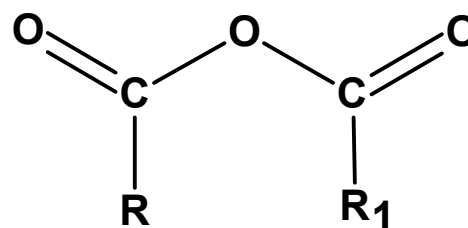
halogenid

ester

amid
(může být N - substituovaný)

anhydrid

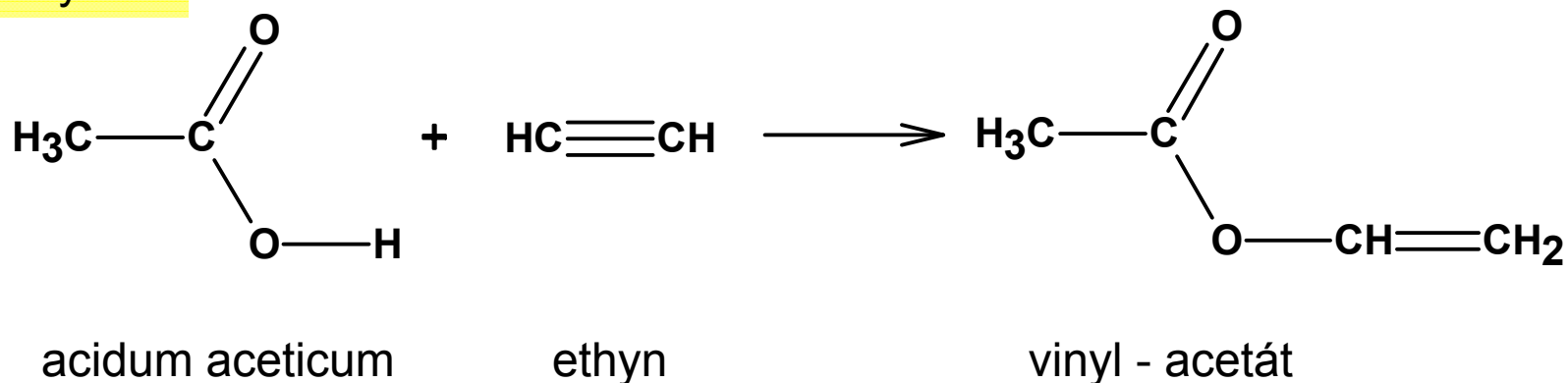

nitril

Estery - vznik

- ❑ Estery jsou produkty reakce karboxylové kyseliny s hydroxyderiváty v kyselém či neutrálním prostředí.
- ❑ Reakce byla podrobně popsána v kapitole karboxylové kyseliny.
- ❑ Další možnosti vzniku esterů jsou:

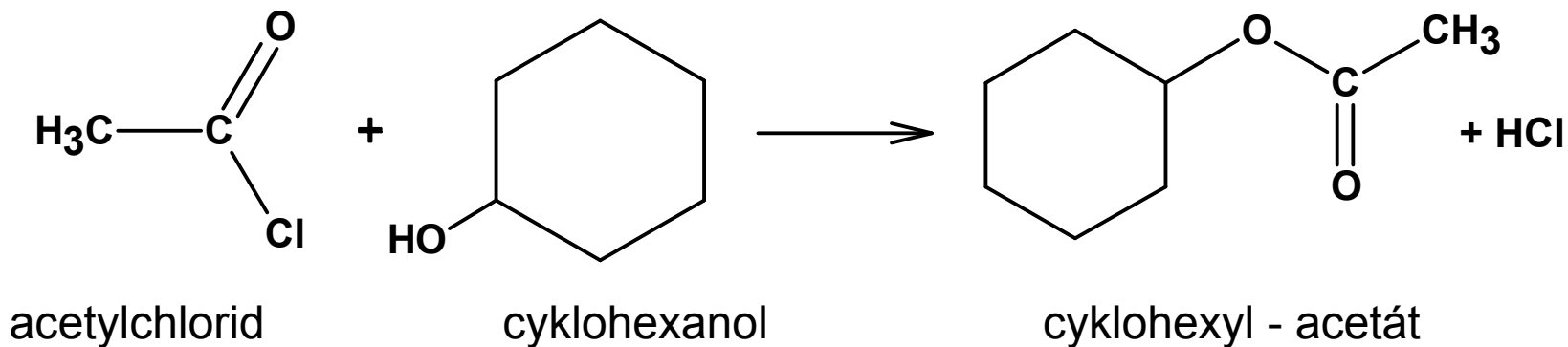
Vynylace

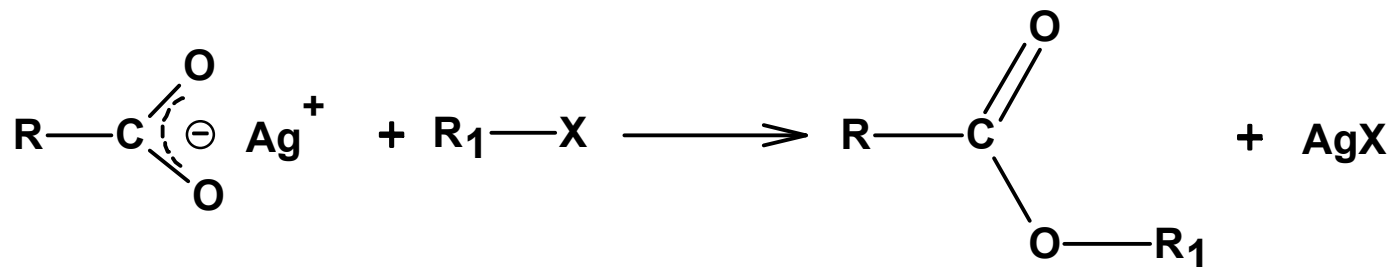
- Význam této reakce: vzniklý vinyl – acetát může polymerovat na polyvinylacetát (PVAC), jehož hydrolýza vede k polyvinylalkoholu (PVAL).
- ✓ Poznámka: Přímá polymerace vinylalkoholu není možná, viz oxo – enol tautomerie.

Estery -vznik

Reakce chloridu kyseliny a hydroxysloučeniny

Reakce stříbrných solí s alkylhalogenidy

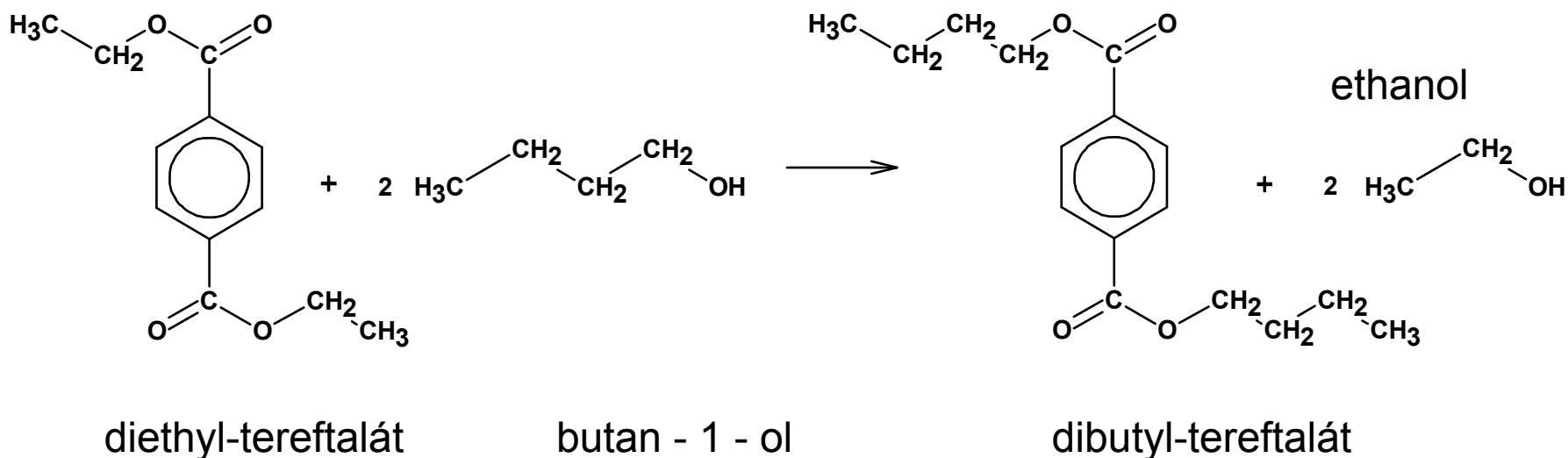

V tomto případě vzniká ester ze soli karboxylové kyseliny, hnací silou je vznik nerozpustného halogenidu stříbra.

Estery - reesterifikace

Reesterifikace (transesterifikace)

Reakce esterů s nadbytkem alkoholu v kyselém prostředí vede k výměně „alkoholové části“ esteru, proběhne reesterifikace. Např.:

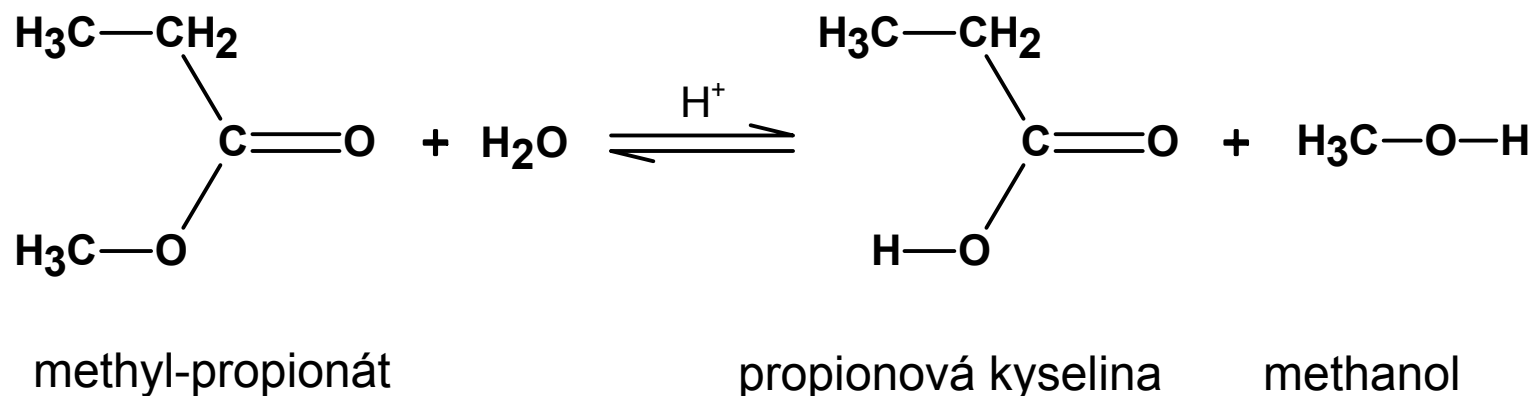

Estery – rozkladné reakce

- Významnější rozkladné reakce jsou hydrolýza (kyselé i alkalická) a amonolýza. Hydrolýzou esterů karboxylových kyselin s dlouhým alifatickým řetězcem vznikají povrchově aktivní látky – mýdla.

Kyselé hydrolýza

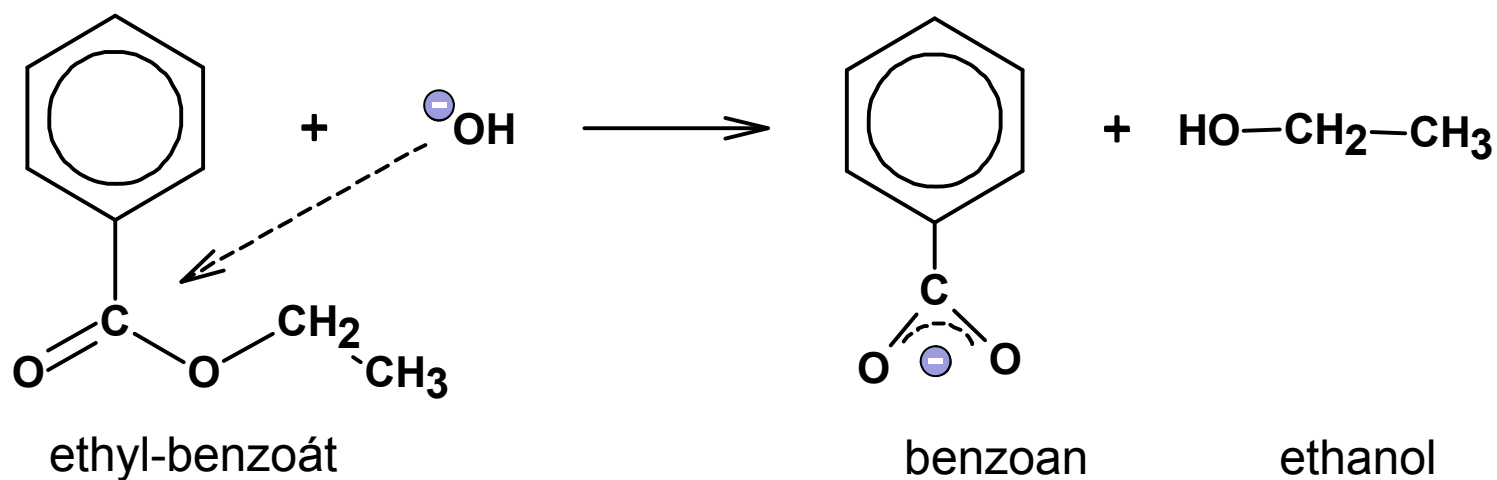
Je vlastně opakem vzniku esterů. Produktem je volná kyselina a hydroxysloučenina. Např.:

Estery – rozkladné reakce

Alkalická hydrolyza (zmýdelnění)

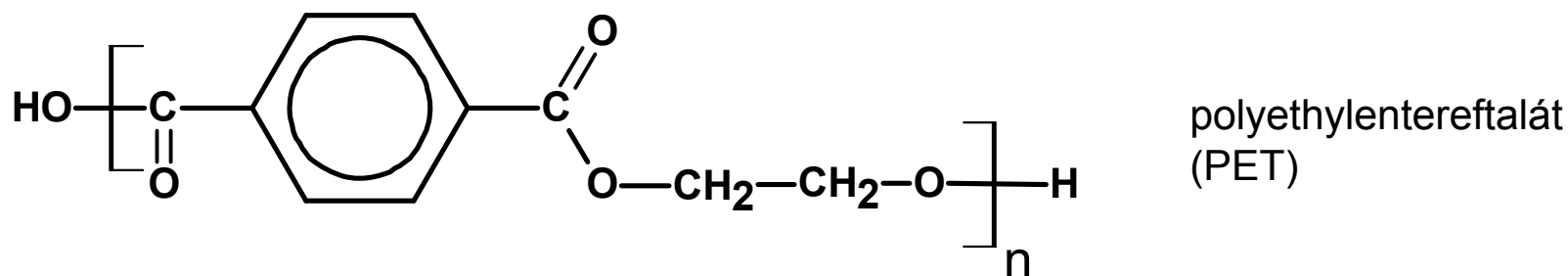
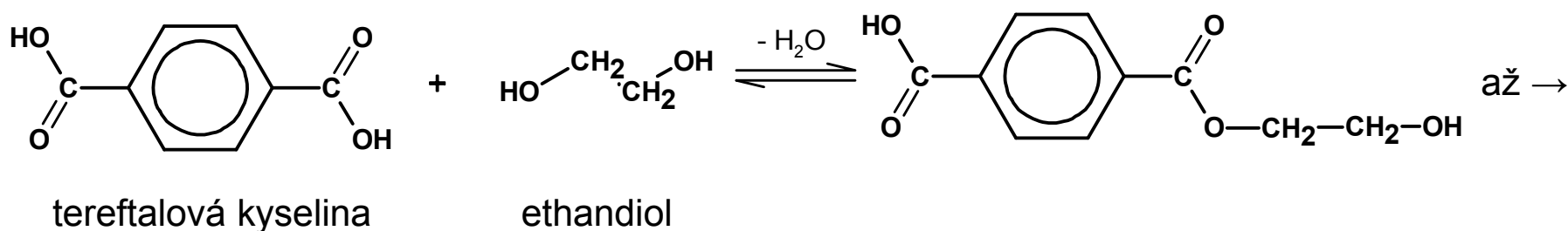
Je zahájena nukleofilním atakem (OH^-) karbonylového uhlíku. Produktem je sůl karboxylové kyseliny (dle počtu uhlíků mýdlo) a hydroxysloučenina. Např.:

Polykondenzace – vznik polyesterů

- ❑ Dikarboxylové kyseliny s dihydroxysloučeninami (většinou dioly), případně hydroxykyseliny (viz dále kap. substituční deriváty), poskytují za podmínek esterifikace makromolekulární sloučeniny, které odpovídají polykondenzátům. Vznik těchto látek je postupný, nejprve vznikají dimery, trimery, atd. Např.:

Amidy – charakteristika

Obecná charakteristika

- ❑ Amidy jsou funkční deriváty karboxylových kyselin, u nichž je skupina hydroxylová ($-OH$) nahrazena buď prostou amidovou skupinou ($-NH_2$) nebo substituovanou ($-NHR$, $-NR_1R_2$).
- ❑ Jsou to relativně málo reaktivní látky.
- ❑ Dikarboxylové kyseliny mohou vytvářet cyklické imidy (je to vlastně forma substituovaného amidu).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Karboxylové kyseliny – funkční deriváty

Amidy - vznik

Vznik amidů

- ❑ Amonolýzou esterů (viz též výše u esterů)
- ❑ Termickým rozkladem (dehydratací) amonných solí karboxylových kyselin
- ❑ Reakcí karboxylových kyselin a aminů s větším počtem uhlíků (využívá se např. při přípravě polyamidů, kdy reagují dikarboxylové kyseliny a alifatické aminy)
- ❑ Amidy nelze připravit přímou reakcí kyselin a amoniaku – přednost má acidobasická rovnováha, vznikají amonné soli (ty lze ovšem tepelně rozložit).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

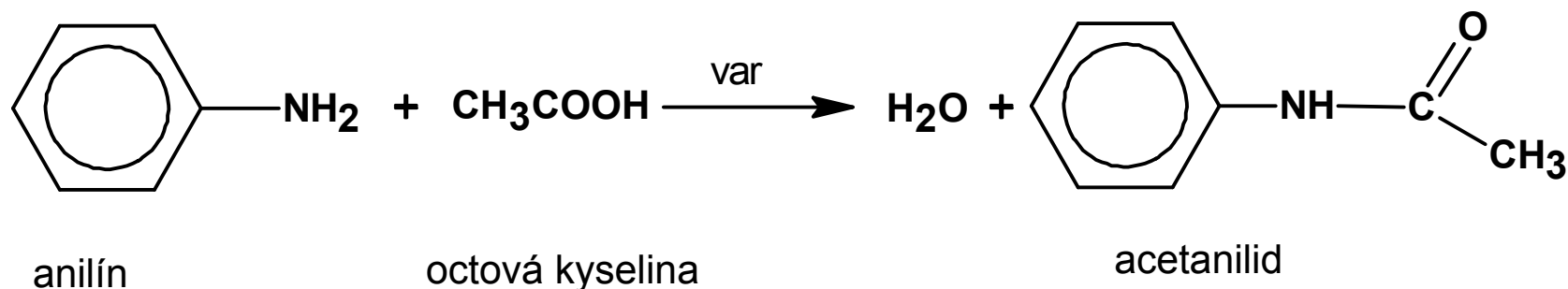
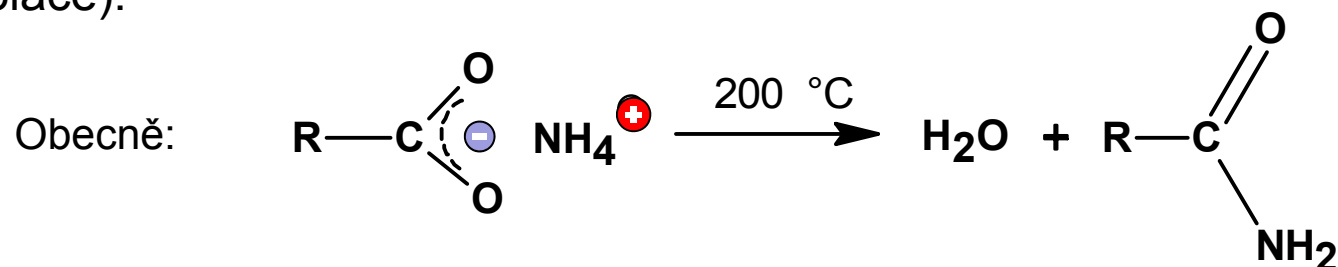
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Karboxylové kyseliny – funkční deriváty

Amidy - vznik

Termický rozklad amonných solí karboxylových kyselin

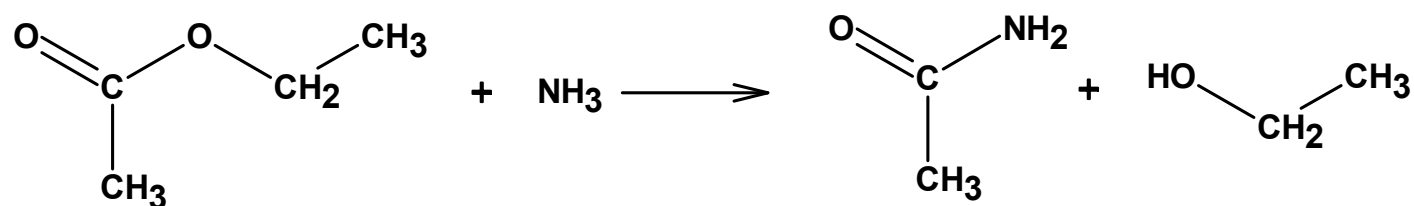
Amidy mohou vznikat tepelnou dehydratací izolovaných amonných solí (suchý rozklad) i tepelným rozkladem směsí obsahujících amonnou sůl (bez předchozí izolace).

Amidy - vznik

Amonolýza esterů

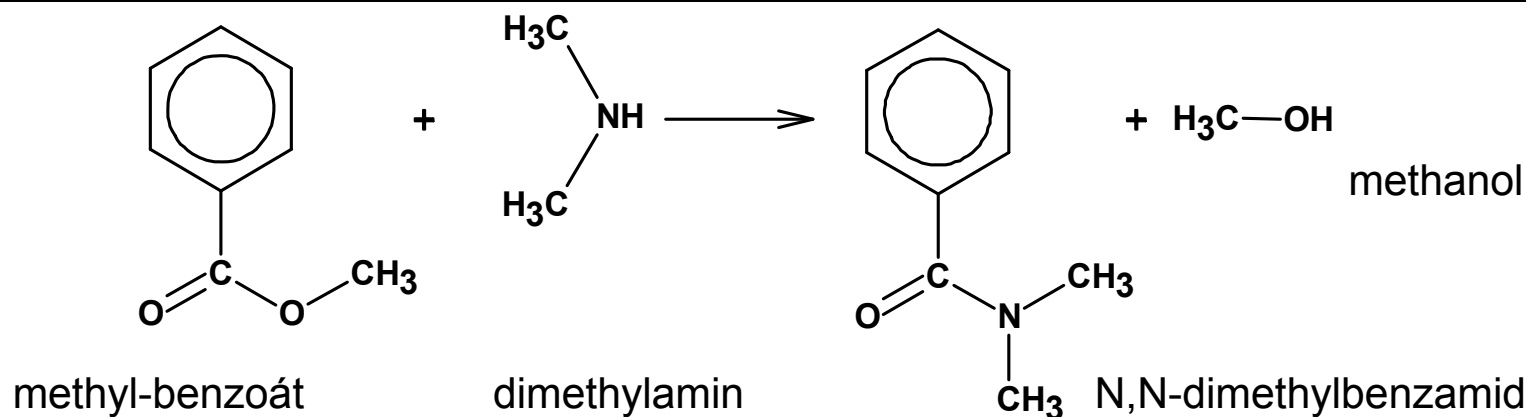
- Amoniak nebo aminy rozkládají estery za vzniku amidů (substituovaných amidů) a hydroxysloučeniny. Např.:

ethyl-acetát

acetamid

ethanol

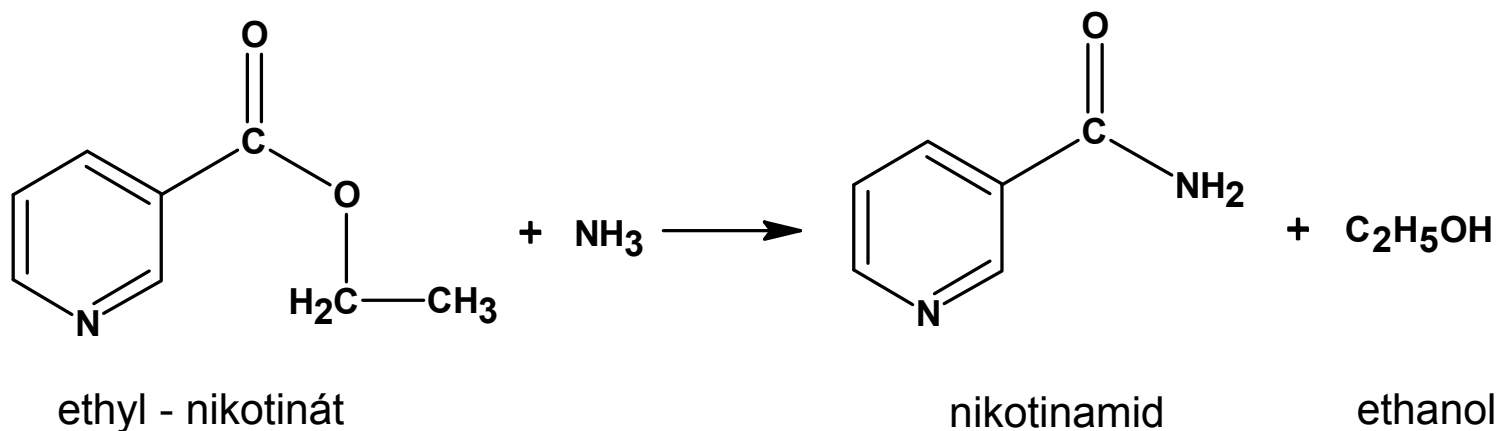
methyl-benzoát

dimethylamin

N,N-dimethylbenzamid

methanol

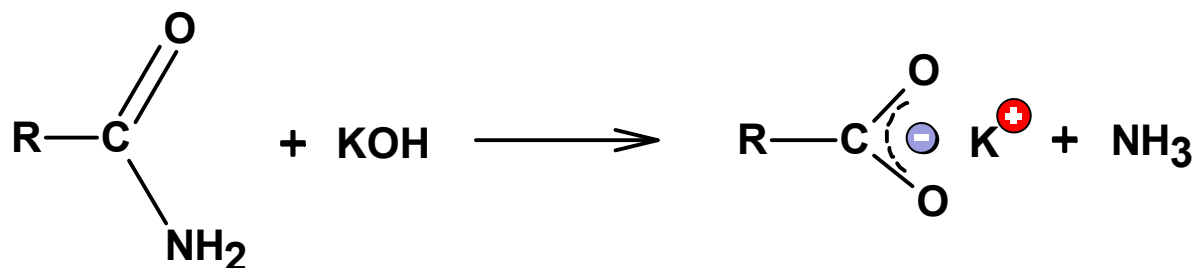
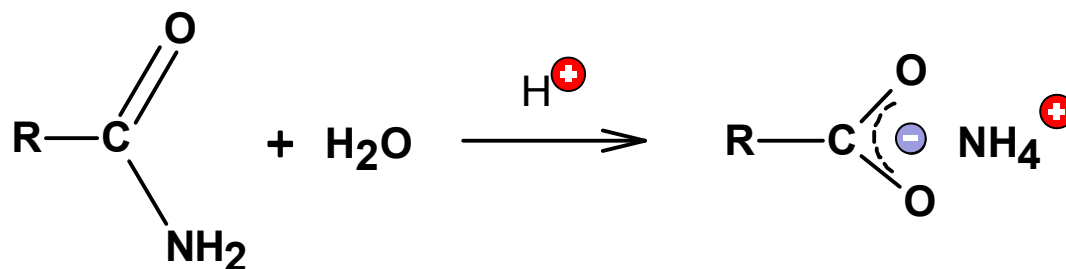
Amidy - vznik

Amidy - reakce

Hydrolýza

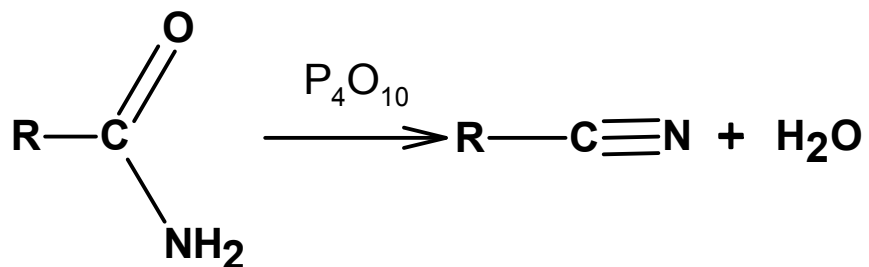
- Hydrolýza může probíhat jak v kyselém prostředí (vznikají amonné soli), tak za horka v prostředí alkalického hydroxidu (vznikají alkalické soli kyselin):

Amidy - reakce

Dehydratace

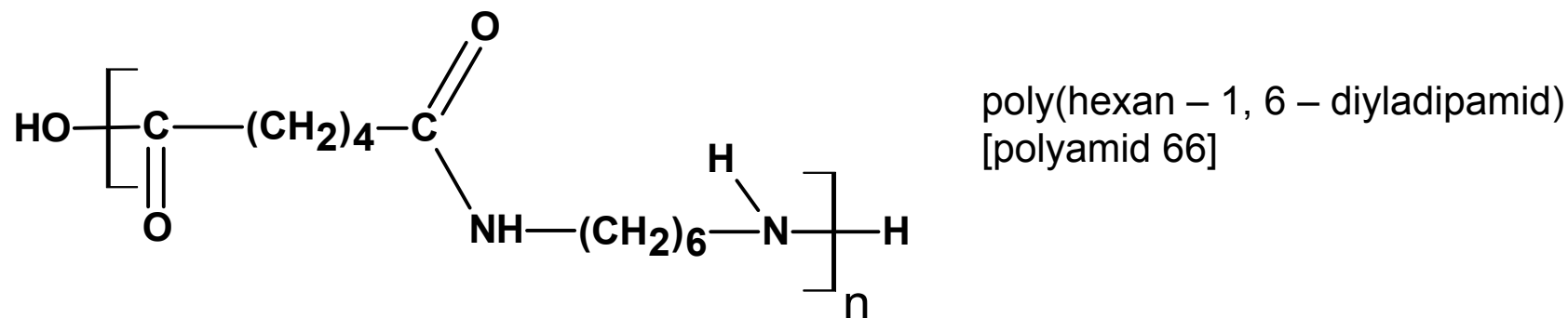
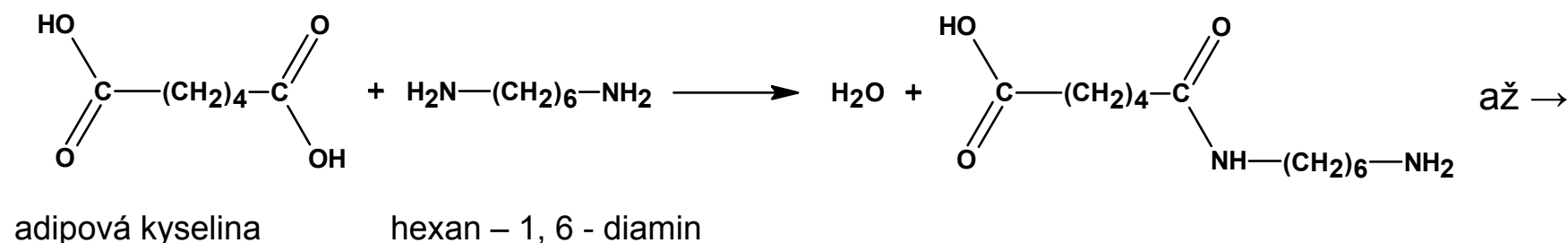
Dehydratace vyžaduje přítomnost vhodného dehydratačního činidla (např. P_4O_{10}), jejím produktem jsou nitrily.

Polykondenzace – vznik polyamidů

- Dikarboxylové kyseliny s diaminy (obě látky s větším počtem uhlíků), případně aminokyseliny (viz dále kap. substituční deriváty), poskytují za podmínek makromolekulární sloučeniny, které odpovídají polykondenzátům.
- Vznik těchto látek je postupný, nejprve vznikají dimery, trimery, atd. Např.:

Využití

